

II. ÖĞRENME ALANI: EVİMİZ DÜNYA DERS NOTLARI

İLİMİZİN GÖRECELİ KONUMU

Coğrafi Konum: Herhangi bir ülkenin, bölgenin ya da şehrin dünya üzerinde bulunduğu yerin belirtilmesine **coğrafi konum** denir.

Coğrafi konum, mutlak (matematik) konum ve göreceli (özel) konum olarak ikiye ayrılır.

Göreceli (Özel) Konum: Dünya üzerindeki herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, yer şekillerine, yer altı kaynaklarına, ulaşım yollarına ve komşu ülkelere göre belirlenen konumudur.

- Günlük hayatımızda farkında olmadan göreceli konumu kullanırız. Adres soran birine adres ile ilgili yön, mesafe ve çevresindeki önemli binaları söyleyerek yardımcı olabiliriz.

Örnek: Evimize şehir dışından gelecek misafire “Marketin karşısında, caminin kuzeyinde, parkın yanındaki ev bizim evimiz.” dediğimizde bulunduğumuz yerin göreceli konumunu ifade etmiş oluruz.

- Göreceli konum, insanların o konuma ilişkin algılarına ve deneyimlerine dayandığından bir yerin göreceli konumunu tanımlamak kişiden kişiye değişebilir.
- Bir ilin komşu illere, yeryüzü şekillerine, su kaynaklarına, tarihî mekânlarına ve doğal güzelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan kendine has özelliklerinin tümü **o ilin göreceli** konumunu oluşturur.

Örnek: Adana şehrimizde Büyük Saat, Ramazanoğlu Konağı, Ulu Cami, Kozan Kalesi, Anavarza Antik Kenti, Karataş ve Yumurtalık Plajı, Seyhan ve Ceyhan Nehirleri yer alır. Merkez ilçelerde yeryüzü şekilleri sadedir. Birçok ulaşım yolunun birleştiği yerde kavşak görevi görür.

Örnek: Gaziantep ilimizin Suriye’ye sınırı vardır. Kuzeyinde Kahramanmaraş, doğusunda Şanlıurfa illeri yer alır. Gaziantep Kalesi, Bakırcılar Çarşısı, Zeugma Müzesi önemli tarihi mekânlardır.

- Karayollarında, bir sonraki il veya ilçeye olan yön ve mesafeyi gösteren tabelalar vardır. Bu tabelalar, yaklaşmakta olduğumuz veya gitmek istediğimiz yere göre mevcut konumumuzu ifade eder.

DOĞAL VE BEŞERİ ÇEVREMİZDEKİ DEĞİŞİM

Doğal Varlık: Doğada insan etkisi olmadan oluşan vadi, göl, deniz, plato gibi gezip görülebilecek unsurların tümüne “**doğal varlık**” adı verilir.

Dağ: Çevresine göre daha yüksek ve tabandan zirveye kadar eğimli yamaçları olan yeryüzü şekillerine **dağ** adı verilir.

Örnek: Toros Dağları, Aladağ, Ağrı Dağı

Göl: Karalar içindeki çukurlarda birikmiş durgun su kütlelerine **göl** denir.

Örnek: Van Gölü, Tuz Gölü

Ova: Çevrelerine göre alçakta kalan, akarsular tarafından yarılmamış geniş düzlüklere **ova** denir.

Örnek: Çukurova, Bafra, Çarşamba

Akarsu: Yeryüzünde, belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulara **akarsu** denir.

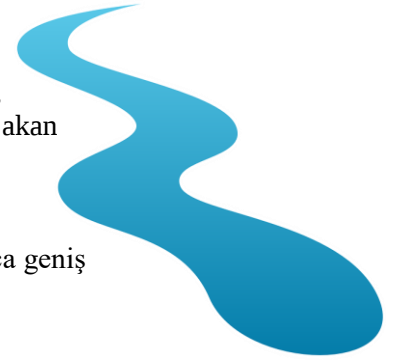
Örnek: Seyhan, Ceyhan

Deniz: Okyanus ile bağlantısı olan ve oldukça geniş bir alanı dolduran su kütlelerine **deniz** denir.

Örnek: Akdeniz, Karadeniz Ege Denizi

Vadi: Akarsuların yataklarını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şekillerine vadi denir.

Örnek: İhlara Vadisi

Orman: Ağaçların sık veya seyrek ancak kesintisiz bir örtü oluşturduğu alana orman adı verilir.

Örnek: Kozan Ormanı, Aladağ Ormanı

Beşeri varlık: İnsanların, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla doğayı değiştirerek meydana getirdikleri farklı varlıklara beşeri varlık denir.

Müze: Tarihi eserleri tespit eden, bilimsel yöntemlerle açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen kurumlardır.

Örnek: Adana Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Mozaik Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi.

Türbe: Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kişinin mezarı bulunan yapı.

Örnek: Fatih Sultan Mehmet'in türbesi

Antik Kent: Binlerce yıl öncesinde kurulan ve insanların yaşadığı yerleşim alanlarının günümüze kadar ulaşmış kalıntılarına denir.

Örnek: Efes Antik Kenti

Bedesten: İçerisinde değerli malların satılması için inşa edilmiş kapalı çarşı.

Örnek: Kapalı Çarşı

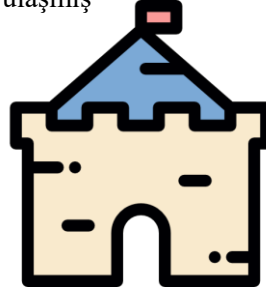
Kale: Savunma yapmak, güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı.

Örnek: Ceyhan Kalesi, Kozan Kalesi

Cami: Müslümanların bir arada namaz kılmak, ibadet edip dua okuduğu yapı:

Örnek: Adana Merkez Cami, Ayasofya Cami

- Yerleşik hayata geçen ilk insanlar, yerleşim yerlerini temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri yerlere kurmuşlardır. Örneğin insanlar su ve gıda ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yerleşim yerlerini

akarsu, göl kenarlarına ve verimli tarım arazilerine kurmuşlardır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Günümüzdeki birçok yerleşim yeri akarsu, göl, deniz kenarı ya da verimli tarım arazilerinin yakınında bulunmaktadır. Adana şehri bu duruma örnektir.

- **Doğal çevre;** küresel ısınma, teknolojik gelişmeler, nüfus artışı, beşerî çevrenin genişlemesi, doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi, çevre kirliliği gibi sebeplerle zaman içinde değişikliğe uğrayabilmektedir.

- Doğal ve beşerî çevremizde yaşanan değişimler yaşadığımız ili birçok açıdan etkileyebilir.

Örneğin Seyhan Nehri üzerine yapılan baraj, kurak topraklara sulama imkânı oluşturup tarım alanlarının genişlemesini sağlamıştır. Tarım alanında çalışan insan gücüne ihtiyaç duyulduğu için Adana iline göçlerin artmasıyla nüfus artmıştır.

- Nüfusun artmasıyla çevremizdeki bina sayısı artar ve yerleşim alanı genişler. Yapılan yeni yollar ve caddeler, ulaşım imkânlarını geliştirip çeşitlendirir.

- Çevremizde meydana gelen değişimler bazen olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Yaşanan değişim doğal çevremiz gibi beşerî çevremizi de etkileyebilir.

Örnek: Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremde birçok tarihi mekân, yol, köprü ve yapı zarar görmüştür.

İLİMİZDE YAŞANABİLECEK AFETLER VE ETKİLERİ

Doğal Afet: Doğada meydana gelen can ve mal kayıplarına neden olan olaylara doğal afet denir.

Afetler; insanlar için maddi ve manevi kayıplara neden olan, yaşamı olumsuz etkileyen, doğa veya insan kaynaklı olaylardır.

- Afetler, ciddi anlamda can ve mal kaybına neden olan olaylardır.
- İnsanlar üzerinde derin izler bırakır.

- Afetlerin tam anlamıyla önlenmesi mümkün değildir.
- Gerekli önlemler alınarak, afetlerin etkileri en aza indirilebilir.

Risk: Olay olmadan önce yol açabileceği olumsuz sonuçların belirlenmesi veya tahmin edilmesi sürecinin ürünüdür.

Deprem: Yer kabuğundaki ani kırılmalar nedeniyle yer yüzeyinde meydana gelen sarsıntılardır.

- Deprem ülkemizde en fazla can ve mal kaybına neden olan doğal afettir.
- Ülkemiz topraklarının büyük bir bölümü deprem kuşağında yer alır.

Örnek: Ülkemizde son yıllarda birçok deprem meydana gelmiştir bunlara İzmir, Elazığ, Van ve 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri örnek olarak verilebilir.

Depremleri En Az Hasarla Atlatabilmek İçin

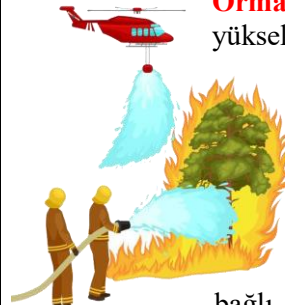
- Fay hatlarının geçtiği yerlere binalar yapılmamalı
- Binalarda depreme dayanıklı malzemeler kullanılmalı
- Deprem riskinin olduğu yerlerde çok katlı binalar yapılmamalı

Erozyon: Toprağın üst bölümündeki verimli kısmın rüzgâr ve akarsular ile taşınmasıdır.

- İklim ve bitki örtüsünün cılız olması erozyon üzerinde etkilidir.
- Ülkemizde erozyonun en yoğun görüldüğü yerler, karasal iklimin etkili olduğu yerlerdir.

Erozyonu Önlemek İçin

- Ağaçlandırma faaliyetleri yapılmalı
- Arazilerde taraçalandırma yapılmalı
- Araziler eğimin tersi yönünde sürülmeli

Orman Yangını: Yıldırım düşmesi ya da kuru otların yüksek sıcaklık nedeniyle tutuşması bazen de insanların yaptığı hatalar sonucu meydana gelir.

- Özellikle ülkemizde yaz aylarında Akdeniz ve Ege Bölgesi'nde yangınlar meydana gelmektedir.

Heyelan (Toprak Kayması): Eğimin fazla olduğu yerlerde aşırı yağışlara bağlı olarak toprağın kütle hâlinde aşağı doğru kaymasıdır.

- Coğrafi etkenler dışında plansız olarak yapılan yol, tünel, baraj çalışmaları da heyelana neden olabilmektedir.
- Özellikle ülkemizde Karadeniz Bölgesi'nde aşırı yağışa bağlı olarak heyelan gözükmektedir.

Sel: Eriyen kar suları ve aşırı yağışlara bağlı olarak oluşur. Eğimli alanlardan akan bu sular, toprakla birlikte her şeyi sürükler.

- Ülkemizin birçok bölgesinde sel felaketleri gözükmeyle birlikte özellikle Karadeniz Bölgesinde daha fazla görülür.

Sel Felaketinden Korunmak İçin

- Akarsu ve dere yataklarına yerleşim yapılmamalı
- Akarsu önlerine baraj ve bentler yapılmalı
- Şehirlerde atık su için altyapı çalışmaları yapılmalı 2021 yılında Kastamonu, Sinop, Bartın ve Van'ın Başkale ilçesinde sel felaketleri meydana geldi.

Çığ: Eğimli yamaçlarda tutunamayan kar kütlelerinin yuvarlanarak büyümesiyle meydana gelir.

- Doğu Anadolu Bölgesi'nde kar yağışı ve engebeden dolayı fazla gözükür.

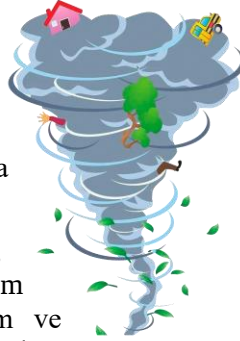
Obruk: Erozyon ve kuraklığın artması gibi doğal sebepler yanında madencilik ve aşırı sulama gibi insan faaliyetleri sonucu da oluşabilir. Toprağın çökmesi ile oluşan obrukların artması özellikle yaylacılık faaliyetlerine ve tarım yapılan alanlara zarar vermektedir.

Örnek: İç Anadolu Bölgesinde son yıllarda Konya ilimizde meydana gelmektedir.

Hortum: Ani hava değişimlerine bağlı olarak oluşan şiddetli rüzgârlardır. Kara veya deniz üzerinde oluşabilen hortum, kendi eksenini etrafında ve yüksek hızla dönerek yıkıcı bir güce ulaşabilir.

Örnek: Akdeniz ve ege kıyılarında meydana gelmektedir.

Ülkemizdeki bakanlıklar, belediyeler, AFAD, eğitim, sağlık ve güvenlik kurumları ile sivil toplum kuruluşları bu konuda sorumludur. Bu kurum ve kuruluşların alabileceği tedbirlerden bazıları şunlardır:

Afet Öncesinde

- Bireylerin ve toplumun bilinçlenmesi için eğitimler ve çalışmalar yapılmalıdır.
- Ülke, il ve ilçeler için afet etkinlik planı hazırlanmalı ve afetlerle mücadele için bütçe ayrılmalıdır.
- Profesyonel ve gönüllü müdahale ekipleri oluşturulmalıdır.
- Ülke genelinde afet tatbikatları yapılmalıdır.

Afet Sonrasında

- Afet etkinlik planları hızla uygulanmalıdır.
- Afet bölgelerine en kısa sürede müdahale edilmelidir. Arama kurtarma faaliyetleri yapılmalıdır.

- Halkın gıda, barınma, sağlık, eğitim ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmalıdır.

- Salgın hastalıklara karşı tedbirler alınmalıdır.

Bireysel olarak alabileceğimiz tedbirlerden bazıları ise şunlardır:

Afet Öncesinde

- Afetler konusunda okulda verilen eğitimlere önem vermeliyiz.
- Afetler ve alınabilecek tedbirler hakkında araştırma yapmalıyız.
- Afet anında ve sonrasında yapılması gerekenleri planlamalıyız.

Afet Sırasında

- Mümkün olduğunca panik yapmadan hareket etmeliyiz.
- Tehlike oluşturacak alanlardan uzak durmalıyız.
- Daha önce belirlenen güvenlik tedbirlerini uygulamaya çalışmalıyız.

Afet Sonrasında

- Önceden belirlediğimiz güvenli alanlara geçmeliyiz.
- Acil bir durum olmadıkça iletişim araçlarını kullanmamalıyız.
- Afetle mücadele eden ekiplerle uyum içinde hareket etmeliyiz.
- Yetkililerin uyarılarını dikkate almalıyız.

ÜLKEMİZE KOMŞU DEVLETLER

Bağımsızlık ve ulusal egemenlik milletimiz için önemli olan değerlerin başında gelir. Bağımsız olmak, bir milletin kendi topraklarında hiçbir gücün etkisinde olmadan özgürce yaşayabilmesidir.

Bayrağımız, İstiklâl Marşımız, Türkçemiz, başkentimiz, paramız, Meclisimiz bizim bağımsızlığımızın ve millî egemenliğimizin sembolleridir.

İstiklal Marşı Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden biri de İstiklâl Marşımızdır.

- İstiklal Marşımız, Kurtuluş Savaşı yıllarında halkın millî duygularını harekete geçirmek ve moralini yükseltmek amacıyla Büyük Millet Meclisinin isteği ile **Mehmet Akif Ersoy** tarafından yazılmıştır.
- Mecliste okunduğunda milletvekillerinin büyük beğenisini kazanan şiir, **12 Mart 1921** tarihinde “**millî marş**” olarak kabul edilmiştir.
- İstiklal Marşı’nın ilk iki kıtası günümüzde okuduğumuz hâli ile **Zeki Üngör** tarafından bestelenmiştir.

Ülkemizin kara sınırı olan 8 tane komşusu vardır. Bunlar; Yunanistan, Bulgaristan, Suriye, Irak, İran, Azerbaycan (Nahçıvan) Ermenistan, Gürcistan.

YUNANİSTAN: Ülkemizin batısında yer alır. Başkenti Atina’dır. Nüfusu yaklaşık 11 milyondur. Para birimi **Euro’dur**. Yönetim biçimi cumhuriyettir.

BULGARİSTAN: Ülkemizin batısında yer alır. Başkenti Sofya’dır. Nüfusu yaklaşık 7 milyondur. Para birimi **Leva’dır**. Yönetim biçimi cumhuriyettir.

SURİYE: Ülkemizin güneyinde yer alır. Başkenti Şam’dır. Nüfusu yaklaşık 24 milyondur. Para birimi Suriye Lirası’dır. Yönetim biçimi diktatörlük adı altında cumhuriyet. En uzun sınır komşumuzdur. Suriye’de çıkan iç savaştan dolayı ülkemizde milyonlarca Suriyeliyi misafir etmekteyiz.

IRAK: Ülkemizin güneyinde yer alır. Başkenti Bağdat’dır. Nüfusu yaklaşık 47 milyondur. Para birimi **Irak Dinarı’dır**. Yönetim biçimi cumhuriyettir.

İRAN: Ülkemizin güney doğusunda yer alır. Başkenti Tahran’dır. Nüfusu yaklaşık 88 milyondur. Para birimi **İran Riyali’dir**. Yönetim biçimi teokratik cumhuriyettir. Yüzölçümü ülkemizden büyük olan tek komşumuzdur.

AZERBAYCAN: Ülkemizin doğusunda yer alır. Başkenti Bakü’dür. Nüfusu yaklaşık 10 milyondur. Para birimi **Manattır**. Yönetim biçimi cumhuriyettir. Azerbaycan’a bağlı Nahçıvan Özerk Bölgesiyle sınırimız vardır en kısa sınırimızdır.

ERMENİSTAN: Ülkemizin doğusunda yer alır. Başkenti Erivan’dır. Nüfusu yaklaşık 4 milyondur. Para birimi **Ermeni Dramı’dır**. Yönetim biçimi cumhuriyettir.

GÜRCİSTAN: Ülkemizin kuzeydoğusunda yer alır. Başkenti Tiflis’dir. Nüfusu yaklaşık 4 milyondur. Para birimi **Lari’dir**. Yönetim biçimi cumhuriyettir.

Hazırladığımız Ülkemizin Komşuları
Etkileşimli Eşleştirme Etkinliğini yandaki
Karekodu okutarak yapabilirsiniz.